

oʻrnini bosuvchi predmetlardan foydalanadigan oʻyinlarni oʻynashda zarur boʻlgan malaka va koʻnikmalarni egallashga koʻmaklashadi.

SHuning uchun maktabgacha yoshda oʻyin eng muhim faoliyat sifatida katta ahamiyatga ega. Oʻyin maktabgacha yoshdagi bola shaxsini, uning ahloqiy va iradaviy sifatlarini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi, oʻyinda dunyoga taʼsir koʻrsatish zaruriyati amalga oshadi. Bola ruhiyatida sezilarli oʻzgarishlar yuz berishiga olib keladi. Mashhur pedagog A.S.Makarenko bolalar oʻyinlarining rolini taʼriflab, bola hayotida oʻyinni huddi kattalarning ish faoliyati, hizmatining ahamiyati bilan tenglashtiradi. Bola oʻyinda qanday boʻlsa, ishda ham koʻp jihatdan u shunday boʻladi deb hisoblaydi. Shuning uchun boʻlajak arbobning tarbiyasi koʻp tomondan oʻyin orqali amalga oshiriladi. Oʻyin insonning butun umri davomida unga hamroh boʻlib, sexr-jodu, taqlidiy haddi- harakat, sport, saʼnat va ayniqsa uning ijrochilik shakllari bilan tutashib ketadi. Oʻyin jismoniy mashq va kelajakdagi hayotiy vaziyatlarga psixologik tayyorgarlik vositasidir.

Oʻyin malakasini egallash, faoliyatni modellashtirish boʻlib, uning oʻziga hos hususiyati hulq atvor qoidalari tizimining mavjudligidir. Oʻyin bu bolalar uchun eng qulay faoliyat turi, atrof muhitdan olingan taasurotlarni hususiyatlari, uning his hayajonlari, faolligi va muloqatga boʻlgan ehtiyojining rivojlanishi yaqqol namoyon boʻladi. Oʻyin rivojlanishining yetakchi manbai sifatida optimal rivojlanish uchun juda muhimdir. Bu BMT ning Bola huquqlari toʻgʻrisidagi Konvensiyasining 31- moddasida ham belgilangan. Unda aytilishicha, bolalar yoshiga mos oʻyinlarga ishtirok etish huquqiga ega. Bolalar oʻyin kompetensiyalarini egallashlari uchun ularga vaqt, makon materilllar hamda ota ona yoki vasiylarning, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan malakali tarbiyachilarning qoʻllab quvvatlashi kerak. Oʻyin alohida bolalar uchun taʼlimda muvozanatni saqlashga yordam beradi, chunki bola oʻz taʼlimini qoʻllab- quvvatlash uchun zarur boʻlgan darajada va jadallik bilan olib boradi. U har bir bolaning rivojlanish ehtiyozlari va manfaat gʻayrioddiy tarzda inobatga oladi. Oʻyin odatda erkin tanlangan, bolalarga qaratilgan va zavqli faoliyat sifatida belgilanadi.

ОЙБЕК ВА РУС ШЕЪРИЯТИ

Ҳадятиллаева Шоҳсанам Валижонова

*Бешариқ тумани 32-мактаб
она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси,*

Содиқова Ёқутхон Мухаммад қизи

*Бешариқ тумани 32-мактаб
рус тили фани ўқитувчиси,*

Содиқова Нилуфар Юсуфжон қизи

*Бешариқ тумани 32-мактаб
рус тили фани ўқитувчиси,*

Ойбек ижодига хос бўлган хусусиятлардан бири бадий таржиманинг ўрнидир. Бу ҳақда академик Наим Каримов шундай ёзади: “...ўзбек бадий таржима мактаби ХХ аср бошларида Туркистонда, сўнгра Ўзбекистонда янги тараққиёт босқичига кўтарилиб, ўзбек халқига рус ва жаҳон адабиётининг буюк намоёндалари ижоди билан яқиндан танишиш, янги бадий оламни кашф этиш имкониятини яратди. Ойбек устозлари бошлаб берган шу муборак ишни меҳр билан давом эттириб, ижодий ҳаётининг қарийб барча босқичларида бадий таржимага алоҳида эътибор ва муҳаббат билан қаради”⁹⁶.

Ойбек талабалик йиллариданоқ рус шеърлятига муҳаббат қўяди ва Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Толстой каби машҳур рус шоирларининг шеърларини қунт билан ўқийди. Бу ҳақда Ойбекнинг ўзи “Ана шундан бошлаб, мен рус поэзияси булоғини топиб олдим”, деб таъкидлайди. Айниқса, Ойбек ижодига Александр Блокнинг таъсири катта бўлган. Ойбек Блок ижоди билан танишувини эслар экан: “Шундан кейин “кашфиётлар” оқими мени лол қолдираверди. Булар орасида мен учун энг муҳим бўлган бир кашфиётни алоҳида таъкидлаб ўтиш керак. Бу менинг поэзия оламида Александр Блок билан танишувим эди... Мени Блок мисраларининг ҳар бири лиризмга тўлиқлиги, ҳар бир сўзда унинг маънавий олами сезилиб туриши ҳайратда қолдирарди. Блок ҳаётнинг ҳар бир лаҳзасини ўз асарларида абадийлаштира олар, шунинг учун ҳам уларни ўқиганда, ўзингизни ана шу мангуликнинг қучоғида ҳис этардингиз... Блок асарларида ўз кайфиятини аниқ фикрга ва равшан манзарага айлантирмайди, кайфияти кайфиятлигича қолади, бироқ ўшанда ҳам унинг ана шу кайфияти лиризм ва образликка тўлиқ бўлади”⁹⁷. Ойбек ижодига рус шеърлятининг таъсири қўйидаги фикрда ҳам ўз тасдиғини топади: “Тўғулар” муаллифи билан “Ямблар” ва “Соҳибжамол ҳақидаги шеърлар”нинг муаллифини, энг аввало, ўта самимийлик, даврни, инсоннинг абадийлигини

⁹⁶ Каримов Н. Ойбекнинг таржимонлик маҳорати. // “Жаҳон адабиёти” журналы, 2013 йил, 1-сон.

⁹⁷ Ойбек. Мукамал асарлар тўплами. 14-том. 284-285-бетлар.

буюклигини туйғу ва кечинмалар пўртанаси орқали тасвирлаш, ўткинчи, аммо нохуш ҳоллардан яраланиш каби фазилатлар бирлаштириб туради. Шоир ўз ҳаётининг Нева бўйларида кечган даврида Блок ва бошқа рус шоирларини ўқиб, ўз шеърий малакасини ошириш чораларини кўрар экан, аввалги эстетик принциплардан қайтмади, балки уларни янада шакллантирди, уларни сентиментал фиғон ва надоматларнинг мунгли оҳанглиридан тозалашга уринди”⁹⁸.

“Блок шундай шоирки, одамни “касаллантириб”, аниғи, “Блок касали” га гирифторм этиб қўяди. Ва у бутун борлиғингизни аёсиз эгаллаб олади. Ичингизда қандайдир ҳаётӣ, руҳӣ рақобатлар кучаяди. Шунда “касалликдан” қутулиш чораларини излаш керак. Ойбек ана шу хавфдан ўзини омон сақлай олган, ўттизинчи йиллардаёқ улкан маънавий, қудратли, мустақил шахс сифатида шаклланган қаламкаш”⁹⁹, - деб ёзганда Рауф Парфи ҳақли эди.

Блокнинг қуйидаги “Оқ тунларда қип-қизарган ой”, “Совуқ кунда, кузнинг кунда”, “Маили оой ёришсин – қорайсин кеча”, “Сен қандай алдоқчи, қандай покиза”, “Янада ажойиб бўзарган осмон, Янада тушкундир бўзарган олис”¹⁰⁰ каби мисраларида тасвир зидликларини кузатамиз. Блок шеъриятига хос бўлган хусусиятларни Л.Тимофеевнинг қуйидаги фикрларида яққол кўрамыз: “Қаршилантириш Блок учун образ қурилишнинг ўзига хос усули ҳисобланади. Биз қаршилантиришни нафақат алоҳида мисра ва бандларда, балки кўп ҳолларда асарнинг яхлитлигини таъмин этувчи асосий сюжет йўналиши ёки композицион асосида кўрамыз”¹⁰¹.

Ойбек Блокнинг юқоридаги сатрларидан ижодий таъсирланган ҳолда “Қайғу-да меҳримни сенга етказмас”, “Эй, чексизлик йўлчиси, Кўзи юмуқ, кучли қиз”, “Йўқ кулги дудоқда, Мен дардли бир ўксиз, Тундир менга кундуз, Кўкларда булут... куз”, “Бу чексизликда сен олтин зарра”, “Жабр билан кишан туғишган, Эрклик билан қуёш ва баҳор” сатрларини яратган ва бу сатрларида ҳаёт, инсон ҳақидаги фалсафий фикрлар ёрқин ва аниқ чизгилар орқали тасвирланган.

Ойбекнинг “Абадий йўлчилар” шеърида ҳам Блок ижодининг таъсирини кузатиш мумкин. Блокдаги “қорли йўл” чексизлиги абадийлик тимсоли бўлса, Ойбекдаги қора сочин қиз каби ёйган кеча ҳам ана шу мангуликка дахлдордир. Адабиётшунос олим А.Сабирдинов ҳам Ойбек ижодига Блок таъсирини шундай ифодалайди: “Ойбекнинг “Абадий йўлчилар” шеърида ҳам буюк санъаткордаги ана шундай тасвир услубининг ижодий таъсирини, лириканинг жанр хусусиятларини белгиловчи асосий жиҳат инъикосини яққол кўриш мумкин. Шеърда мутассил ҳаракатда бўлган олам, унинг

⁹⁸ Каримов Н. Ойбек. Тошкент. – 1985. –Б.48.

⁹⁹ Иброҳим Ҳаққул. Абадият фарзандлари. – Тошкент, 1980. Б.182.

¹⁰⁰ Блок А. Лирика. – М.: Правда, 1985.

¹⁰¹ Тимофеев Л. Слово в стихе. –М.: 1982